Vol 6 Issue 11 Dec 2016

ISSN No : 2230-7850

International Multidisciplinary Research Journal

Indian Streams Research Journal

Executive Editor
Ashok Yakkaldevi

Editor-in-Chief
H.N.Jagtap

Welcome to ISRJ

RNI MAHMUL/2011/38595 ISSN No.2230-7850

Indian Streams Research Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial board.Readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

Regional Editor

Dr. T. Manichander

Mr. Dikonda Govardhan Krushanahari
Professor and Researcher ,
Rayat shikshan sanstha's, Rajarshi Chhatrapati Shahu College, Kolhapur.

International Advisory Board

Kamani Perera
Regional Center For Strategic Studies, Sri Lanka

Janaki Sinnasamy
Librarian, University of Malaya

Romona Mihaila
Spiru Haret University, Romania

Delia Serbescu
Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Anurag Misra
DBS College, Kanpur

Titus PopPhD, Partium Christian University, Oradea,Romania

Mohammad Hailat
Dept. of Mathematical Sciences, University of South Carolina Aiken

Abdullah Sabbagh
Engineering Studies, Sydney

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Loredana Bosca
Spiru Haret University, Romania

Fabricio Moraes de Almeida
Federal University of Rondonia, Brazil

George - Calin SERITAN
Faculty of Philosophy and Socio-Political Sciences Al. I. Cuza University, Iasi

Hasan Baktir
English Language and Literature Department, Kayseri

Ghayoor Abbas Chotana
Dept of Chemistry, Lahore University of Management Sciences[PK]

Anna Maria Constantinovici
AL. I. Cuza University, Romania

Ilie Pintea,
Spiru Haret University, Romania

Xiaohua Yang
PhD, USA

......More

Editorial Board

Pratap Vyamktrao Naikwade
ASP College Devrukh,Ratnagiri,MS India

R. R. Patil
Head Geology Department Solapur University,Solapur

Rama Bhosale
Prin. and Jt. Director Higher Education, Panvel

Salve R. N.
Department of Sociology, Shivaji University,Kolhapur

Govind P. Shinde
Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai

Chakane Sanjay Dnyaneshwar
Arts, Science & Commerce College, Indapur, Pune

Awadhesh Kumar Shirotriya
Secretary,Play India Play,Meerut(U.P.)

Iresh Swami
Ex - VC. Solapur University, Solapur

N.S. Dhaygude
Ex. Prin. Dayanand College, Solapur

Narendra Kadu
Jt. Director Higher Education, Pune

K. M. Bhandarkar
Praful Patel College of Education, Gondia

Sonal Singh
Vikram University, Ujjain

G. P. Patankar
S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka

Maj. S. Bakhtiar Choudhary
Director,Hyderabad AP India.

S.Parvathi Devi
Ph.D.-University of Allahabad

Sonal Singh,
Vikram University, Ujjain

Rajendra Shendge
Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur

R. R. Yalikar
Director Managment Institute, Solapur

Umesh Rajderkar
Head Humanities & Social Science YCMOU,Nashik

S. R. Pandya
Head Education Dept. Mumbai University, Mumbai

Alka Darshan Shrivastava
Shaskiya Snatkottar Mahavidyalaya, Dhar

Rahul Shriram Sudke
Devi Ahilya Vishwavidyalaya, Indore

S.KANNAN
Annamalai University,TN

Satish Kumar Kalhotra
Maulana Azad National Urdu University

Address:-Ashok Yakkaldevi 258/34, Raviwar Peth, Solapur - 413 005 Maharashtra, India
Cell : 9595 359 435, Ph No: 02172372010 Email: ayisrj@yahoo.in Website: www.isrj.org

Indian Streams Research Journal

ISSN: 2230-7850 Impact Factor : 4.1625(UIF) Volume - 6 | Issue - 11 | December - 2016

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे कृषिविषयक धोरण

प्रा. डॉ. शकील शेख
प्रमुख, मराठी विभाग,
सौ. सुवर्णलता गांधी महाविद्यालय, वैराग, ता. बार्शी, जि. सोलापूर,

प्रस्तावना

भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार म्हणून सर्वांना परिचित आहेत. तसेच ते कायदेतज्ञ, शिक्षणतज्ञ, अर्थशास्त्रज्ञ, समाजशास्त्रज्ञ, मानववंशशास्त्रज्ञ, घटनातज्ञ म्हणूनही सुपरिचित आहेत. बाबासाहेबांनी प्राध्यापक, संपादक, संसदपटू तसेच मजूरमंत्री आणि कायदामंत्री म्हणून केलेल्या कार्याला तोडच नाही. बाबासाहेबांनी आपल्या कार्यकर्तृत्वाच्या जोरावर भारतीय समाज जीवनात उच्च प्रतीचे स्थान प्राप्त केले आहे.

आजचे युग हे जागतिकीकरण, उदात्तीकरण, खाजगीकरणाचे आहे. अशा या युगात शेतीचा विचार केल्यास आज शेतीशी संबंधित अनेक प्रश्न निर्माण झाले आहेत. त्यामुळे आज शेतकरी विविध प्रकारच्या संकटात सापडला आहे. पण जर बाबासाहेबांनी शेतीविषयी मांडलेले विचार भारतीय शेतकऱ्यांनी आत्मसात केले असते तर आजची ही स्थिती निर्माण झाली नसती.

बाबासाहेबांनी भारतीय शेतीचा सखोल अभ्यास करून भारतीय शेतीविषयी आपले विचार मांडले आहेत. हे विचार देशाला आणि शेतकऱ्यांना आर्थिकदृष्ट्या सक्षम करणारे आहेत. बाबासाहेबांनी 1918 मध्ये The Journal of Indian Economic Society च्या अंकात Small Holdings in Indian and their Remidies हा लेख लिहिला होता. या लेखातून त्यांनी शेती विषयक प्रश्नांवर मूलभूत भाष्य केले होते. बाबासाहेबांच्या मते भारताच्या दृष्टीने शेती हा एक

महान राष्ट्रीय उद्योग आहे आणि सर्व प्राथमिक व्यवसायामध्ये शेतीचे महत्त्व सर्वाधिक आहे. शेती ही भारताच्या विकासाचे महत्त्वाचे साधन आहे. हे बाबासाहेब चांगल्या प्रकारे जाणून होते. म्हणूनच ते म्हणतात की, शेतीचा विकास झाल्याशिवाय भारताच्या एकंदर अर्थव्यवस्थेमध्ये सुधारणा होणार नाही. भारतीय शेतीची उत्पादकता कमी आहे. ही उत्पादकता कमी असण्यामागचे महत्त्वाचे एक कारण म्हणजे शेतीच्या धारण क्षेत्राचा आकार हा होय. एक तर भारतात शेती जमीनीचा आकार लहान आहे आणि ती वेगवेगळ्या ठिकाणी विखुरलेली आहे. त्यामुळे शेतीच्या उत्पादकतेवर प्रतिकूल परिणाम होत आहे. बाबासाहेबांच्या मते या लहान आणि विखुरलेल्या शेती जमीनी ह्या आपल्या मुख्य समस्याचे कारण आहे. जर जमीनीची उत्पादकता वाढवायची असेल तर फक्त शेती जमीनीचे एकत्रीकरण करून चालणार नाही तर या शेती जमीनीचे आकार वाढवून त्यांना किफायतशीर करणे गरजेचे आहे. तसेच आज जरी लहान–लहान जमीनींचे एकत्रीकरण झाले, त्यातून जमीनीचे क्षेत्रफळ वाढले तरी भविष्यात एकत्रीकरण केलेल्या जमिनीचे विभाजन होणार नाही कशावरून ? जमिनीचे विभाजन आणि विखुरीकरण होण्यामागे भारतात अस्तित्वात असलेला वारसा हक्काचा कायदा जबाबदार ठरतो. तेव्हा या वारसा हक्काच्या कायद्यामध्ये सुधारणा व्हावी अशी सुचना बाबासाहेब करतात. बाबासाहेबांच्या मते भविष्यात या जमिनींचे विभाजन होणार नाही, याची काळजी घेणे गरजेचे आहे. ही काळजी जर घेतली नाही तर पुन्हा जमिनींचे विभाजन होईल. मोठ्या प्रमाणात विखुरीकरण होईल. तसेच प्रयत्नपूर्वक जमिनीचे एकत्रीकरण केले तरी जमिनीच्या एकत्रीकरणातून जमिनीच्या उत्पादकतेत वाढ होईलच असे नाही तर उत्पादकतेत वाढ करण्यासाठी भांडवल आणि भांडवली साधने वाढवणे गरजेचे असल्याचे बाबासाहेब सांगतात.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी भारतीय शेती व्यवस्थे संदर्भात विचार मांडताना छुपी बेकारीचा प्रश्न मांडला. भारतात जेवढी शेतजमीन आहे त्या शेतजमिनीच्या क्षेत्राच्या मानाने शेतीत कार्यरत असलेली लोकसंख्या जर पाहिली तर ती अतिरिक्त आहे. त्यामुळे शेती उत्पादनावर विपरित परिणाम होतो. यालाच शेती क्षेत्रातील छुपी बेकारी असे म्हटले जाते. बाबासाहेबांच्या मते भारतात जी निष्क्रिय श्रमाची समस्या निर्माण झाली आहे ती समस्या औद्योगिकीकरणास प्राधान्य देऊन सोडवता येऊ शकते.

बाबासाहेब शेतीसंबंधी विचार मांडताना रशियन पध्दतीच्या शेतीचा पुरस्कार करतात. रशियामध्ये सामुदायिक शेती केली जाते. तेव्हा रशियाच्या धर्तीवर आपल्याला सामुदायिक शेतीची पध्दती स्वीकारली पाहिजे असे त्यांचे मत होते. State and Minorities या ग्रंथात बाबासाहेबांनी शेतीबद्दलचे आपले परखड विचार मांडले आहेत. ते म्हणतात की, शेती हा उद्योग राज्य शासनाने चालवावा. सरकारने लागवडीखाली नसलेली जमीन भूमिहीन लोकांना द्यावी. ही शेती सरकारच्या नियमानुसार परंतु सामुदायिक पध्दतीने कसली जावी. भारताने जर सामुदायिक शेती पध्दतीचा स्वीकार केला तर उत्पादकता आणि कार्यक्षमता कायम राहून ग्रामीण अर्थव्यवस्थेत अमुलाग्र बदल घडून येऊ शकतो. सामुदायिक शेतीत सामाजिक अन्याय आणि शोषण होत नाही. बाबासाहेब सांगतात की, शेतीच्या प्रगतीसाठी भूविकास बँका, शेतकऱ्यांच्या पतपेढ्या, शेतमालाची खरेदी–विक्री मंडळे इत्यादी स्थापन करण्यात यावीत. बाबासाहेबांनी जमीन महसूल आकारणी संदर्भात आपली स्पष्ट भूमिका त्याकाळी मांडली होती. त्यांच्या मते जमीन महसूल

शेतीच्या उत्पादनावर आकारणे अन्यायाचे आहे. बाबासाहेबांच्या मते काही विशिष्ट रक्कमेपेक्षा कमी उत्पन्न असणाऱ्यांना जमीन महसूलची माफी मिळावी. तसेच जमीन महसूल संहितेचे 107 वे कलम, ज्यात गरीब व श्रीमंत ह्यांना सारख्याच प्रमाणात कराचा विचार आला आहे. ते कलम रद्द करून जमीन महसूल प्राप्तिकराच्या कक्षेत आणला पाहिजे.

आज अनेक शेतकरी कर्जबाजारीपणामुळे आत्महत्या करत आहेत. बाबासाहेबांनी त्या काळात शेतकऱ्यांच्या कर्जबाजारीपणाचा विचार केला होता. त्या काळी शेतकऱ्यांना अडचणीच्या काळात जे कर्ज घ्यावे लागत होते. या कर्जावर गावातील सावकार अनियंत्रितपणे व्याज दर आकारीत. त्यामुळे शेतकऱ्यांच्या कष्टाचा फार मोठा हिस्सा सावकाराला द्यावा लागे. तेव्हा अशा सावकारांवर नियंत्रण राहावे म्हणून बाबासाहेबांनी 1937 मध्ये सावकारी नियंत्रण विधेयक विधानसभेत आणून उपाय योजना सुचविल्या होत्या. बाबासाहेबांची ही दुरदृष्टी तत्कालीन सरकारने जराजरी ताडली असती तर आज शेतकऱ्यांची ही दयनीय अवस्था झाली नसती.

बाबासाहेबांनी कोकणातील खोती पध्दतीतून होणाऱ्या पिळवणूकी विरूध्द आवाज उठवला. कोकणात जी खोती पध्दती होती त्यात कुळाकडून शेतसारा गोळा करून त्याचा काही हिस्सा शासनाच्या तिजोरीत भरण्याची जबाबदारी खोतांकडे असे. हे खोत निश्चित शेतसाऱ्यापेक्षा अतिरिक्त शेतसारा वसूल करीत. त्यामुळे प्रत्यक्ष जमीन कसणाऱ्या शेतकऱ्यांचे प्रचंड आर्थिक शोषण होत असे. शेतकऱ्यांच्या पिढ्यान पिढ्या वेठबिगारा सारखे राबत होते. शेतकऱ्याला व त्याच्या कुटुंबाला राबवणे हा खोत आपला अधिकार मानीत असत. या शेतकऱ्यांची अवस्था दास्यासारखी झाली होती. अशा वेळी बाबासाहेबांनी येथील सर्वसामान्यांची ही दास्यावस्था हेरून या ठिकाणच्या कुळांना माणुसकीचे आणि आर्थिकतेचे हक्क प्राप्त करून देण्यासाठी अनेक परिषदा व संमेलने घेतली.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी शेतकऱ्यांच्या हिताकरीता विविध प्रकारे कार्य केले. भारतीय शेती किफायतशीर होण्यासाठी त्यांनी अनेक मार्ग सुचविले. सावकारी, खोती, जमिनदार यांच्या शोषणातून शेतकऱ्यांची मुक्तता करण्यासाठी व शेतकऱ्यांचे जीवनमान उंचावण्यासाठी त्यांनी तीव्र लढा दिला. बाबासाहेबांचे शेतकरी व कृषिविषयीचे विचार हे शेतकऱ्यांचे जीवन सुखी, समृध्द करणारे आहेत, यात तिळमात्र शंका नाही.

संदर्भ ग्रंथ

1.हनवते उत्तम (संपा.), अर्थतज्ञ डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, अरूणा प्रकाशन, लातूर.
2.खंदारे सुखदेव महादजी, जागतिक आर्थिक विचारांचा इतिहास, कैलाश पब्लिकेशन्स, औरंगाबाद.
3.काळे बी. एस., अर्थशास्त्रज्ञ डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, मनोकामना प्रकाशन, शिवनगर, इस्लामपूर.
4.लुलेकर प्रल्हाद, दलितेतरांसाठी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर अनंत पैलूंचा सामाजिक योध्दा, सायन पब्लिकेशन्स प्रा. लि., पुणे.

प्रा. डॉ. शकील शेख
प्रमुख, मराठी विभाग, सौ. सुवर्णलता गांधी महाविद्यालय, वैराग, ता. बार्शी, जि. सोलापूर,

Publish Research Article
International Level Multidisciplinary Research Journal
For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper,Summary of Research Project,Theses,Books and Book Review for publication,you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed,India

- International Scientific Journal Consortium
- OPEN J-GATE

Associated and Indexed,USA

- Google Scholar
- EBSCO
- DOAJ
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Databse
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database
- Directory Of Research Journal Indexing

Indian Streams Research Journal
258/34 Raviwar Peth Solapur-413005,Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com
Website : www.isrj.org